

tásain kívül szép sikerrel népszerűsítették. Meg kell jegyeznünk azt is, hogy Esterházy Orsolya mellfűzőjét nem a Nemzeti Múzeum, mint könyv írja, hanem az Iparművészeti Múzeum őrzi.

Ezek az apróbb kifogások nem változtatnak a könyv generális értékén. Mindenkinék, aki a hazai mult, a hazai izlés gyönyörű, pusztuló emlékei iránt érdeklődik, nagy szeretettel ajánljuk. Kívül-belül tetszetősebb, használhatóbb, inkább mai embernek való, mint Malonyai novellákkal terjedelmesített ötkötetes kontárműve. Hisszük, hogy a Könyvbarátok Szövetsége meg fogja találni a lehetőségét, hogy nemcsak népművészetünk kerüljön ily módon a közönség elé, hanem képzőművészeti kulturánk egyéb kincsei is, amelyekre ráférne egy kis istápolás. Romjaikban is oly beszédes épületek, becses szobrok, pompás ötvösművek, szebbnél szebb képek és a magyar művészi ipar egyéb remekei évtizedek, sőt évszázadok óta várnak erre az alkalomra.

Genthon István.

Szitnyai Zoltán: Élni akarok. Regény. (Genius, 1929.) — Keserű írás. A mai fiatalság panaszkönyve, azé a nemzedéké, mely részben már a harmincon is túl, állástalanul vagy legjobban esetben is a társadalom legalacsonyabb szintjén botorkál. Sitnyai borús romantikájú, egyéni hangú novelláit már ismerik a Napkelet olvasói. Regénye újabb bizonyítéka jelentékeny tehetségének, ha nem is tiszta érték. Ami legjobb benne: a sűrű, életizű környezetrajz, a fotografálás és pamflet vádját idézte fejére. Ami kapós olvasmánnyá teheti: a főhős szerelmi élményeinek naturalista festése, ma már művészileg merőben elavult. Ami pedig legbiztatóbb sajátosága: a magasba szögezett tekintet, a transzcendens beállítást, megformálás szempontjából még hiányos.

Szitnyai is a mai magyar regénynek

ahhoz a főcsoportjához csatlakozik, amely nem annyira tükrözni, mint inkább irányítani szeretné az életet. Valóban, minél nagyobb egy író felelősségérzete, annál nehezebb ezzel az áramlattal szembefordulnia. Tendenciát, határozott színvallást harsog ma a kritikában is minden műkedvelő világboldogító s az alkotóerő hiányát pártbuzgalommal leplező minden íróféle. Pedig milyen ritkán sikerül még a legnagyobbaknak is, hogy eszmei állásfoglalásuk el ne torzítsa életábrázolásukat, s karikatúrát ne formáltasson velük alakjaiból. Sitnyai vigyáz rá, hogy legellenszenvesebb hőseit is megmutassa tisztább, emberibb oldalukról. Hogy mégis felmerült vele szemben a pamfletírás vádja, ennek magyarázata kívül esik megítélésem körén, minthogy sem az író, sem állítólagos mintáit nem ismerem. Ha Sitnyai valóban fotografált, pellen-gézett, botránkoztatott, emberileg mindenestre hiba.

Szitnyai főhőse korunk legértékesebb s legboldogtalanabb típusából való. Test és lélek minden mai szenvedése árán küzdi föl magát vidéki tisztviselőből pesti íróvá. Városát odahagyva, megalázó állástalanságban, kilincselő, koplaló, zálogházas nyomorban föl-fölkapaszkodva, meg visszazuhanva jut el a döntő színpadi sikerig. Már menyasszonya van, látszólag rendbejött az élete, s ekkor kerekéi alá gyúri egy ostoba gépkocsi, mely a regény lapjain már régóta surran felé. Ez a hős, Honthy Imre, kezdettől úgy indul, hogy a mai társadalomban nincs számára hely. Az úri ember önérzete lázong benne szakadatlanul a hivatalnoki kasztrendszer vérforraló különbségtételei ellen. Érzékeny idegzete sértést szimatol folytonosan. De magával ép annyira elégedetlen, mint a környezetével. Nem tudja rendbehozni az életét. Anyagi bajokba sodródik s féktelen ösztönei méltatlan kalandokba

tántorítják. Mindez örök lelkifurdalással marcangolja.

A regény főértéke, ahogy ezt a tragikus jellemet kibontakoztatja városházi kistisztviselő vergődésétől pályája tetőfokáig. Tisztáznia ugyan nem sikerül magában semmit. A regény végén ép oly hebehurgyán bonyolódik egy ostoba kalandba, mint vőlegénysége előtt, míg vidéki hölgyek és cselédek s fővárosi álbohém kispolgáraszonyok, kétes írók, művésznövendékek, bárdémonok karjában émeleg. Amily kitűnően sikerül a regényben annak a megmutatása, hogyan él tovább a tömegben ma is a századelejei, megavasodott Don Juan-romantika, annyira kár, hogy Sztinyai ebből a másodrangú környezetből nem tudja eléggé kiemelni a főhőst.

Alkalma volna rá. A hű miljőrajz, az erotikus részletek túlradása ellenére ez a regény nem naturalista alkotás. Egész cselekvénye eposzi, mitológiai környezetben játszik. Rövid *előhang* vezet be: kissé homályos líra a sátánról és a bűnről. Ez a mitikus keret végig ott marad az események körül: az író megjegyzéseiben. S ez a transzcendens beállítás a mű legmodernebb része. Hogy ez az egész világmitosz alig képzelhető el — oly halványan van körvonalazva: — az nem a legnagyobb hiba. Az a főbaj, hogy mindez még annyira sincs a mesével szerves összefüggésben, mint például Gárdonyi regényeinek teozófiája.

S ennek Honthy Imre adja meg az árát. Bármily tiszteletreméltó szándék, ha az író a mai ember világnézeti zavarát akarja hősében ábrázolni, okvetlenül el kellett volna vezetnie őt a világ magasabb értelmének legalább addig a halvány sejtéséig, ahova maga a regény eljutott. Nemcsak az a gyakorlati haszon járt volna ezzel, hogy akkor a sátánmitosz homályáért az író helyett hőst lehetne hibáztat-

nunk, fontosabb volna ennél, hogy ilyenformán mégis csak kapnánk valamit Honthy szellemi kiválóságából, mert így, amint előttünk a regény, halunk ugyan benne sok szépet erről a nagyságról, érezni azonban nincs módunk egyszer sem. Annyira nem, hogy az egész mese inkább a lecsúszott gentleman tragédiája, mint az anyag korlátai közt vergődő szellemi emberé, holott egy elbujtatott mondat szerint kifejezetten ennek készült. A keret transzcendens világát csak egy-két helyen súrolja Honthy pályája; ilyenkor őt is megborzongatja a Végtelenség fuvallata. Ezek a regény legszebb lapjai, mint például a megtisztító találkozás rajza Gábor páterrel.

Párbeszédei fordulatosak, jellemzőek. A legkülönbözőbb társadalmi rétegek bemutatása, a mellékalakok kifogyhatatlan tömegével, hű szemre, biztos kézre vall. Csak a futó szerelmek részletes rajza halvány és fárasztó. Itt minden a testreflexek törvénye szerint folyik le; a lélek, ha közbeszól, csak utálat és unalom a szava. Ezt helyesljük is, de mind-ebből kevesebb sokkal több és jobb lett volna.

Az író naturalista rutinja ma még birkózik romantikus ösztönével. Bár az utóbbi téren hiányosabbak az eszközei, mégis itt legreménykeltőbb a tehetsége. Hogy Honthy lesújtó ítéletét a *l'art pour l'art*-ról maga is vallja, kétségtelen. Profétának szeretné az írot. Csakhogy ehhez megfoghatóbban kell proféciáját fogalmaznia, vagy pedig mondjon le a cselekedetről az alkotás javára. Ha a művészet mellett döntene, aligha fogja a rosszabb részt választani. A cselekedet mindig időhöz kötött s csaknem mindig tökéletlen. Száz remekműre sem esik egyetlen tett, amely megállana az örökkévalóság ítélőszéke előtt. Igaz, hogy a földadat kilátástalan volta sohse szokta az embert visszariasztani.

Juhász Géza.